

TAPIO

Nya sätt att främja landskapshänsyn i skogsbruksområden

 skogscentralen

Jord- och skogsbruksministeriet

Innehåll

Bakgrund 3 - 4

För hänsyn till landskapet

Landskapet är i ständig förändring

Samarbete och växelverkan för landskapshänsyn 6 - 9

Beaktande av landskapsvärden, steg för steg

Samarbete för och hänsyn hänsyn till landskapet

Identifiera och kombinera mål och landskapsvärden

Avtal för att värna om landskapet 12 - 14

Avtalsmodeller

Kostnader för landskapshänsynen

Handböcker om landskapshänsyn i skogsbruket 15

För hänsyn till landskapet

Hänsyn till landskapet är en viktig del av ett hållbart skogsbruk. Människor värdesätter välskötta skogar. Det finns flera olika sätt att värna om landskapsvärden och främja landskapsvård.

Genom markanvändningsplanering sammanjämkar man olika användningsändamål som finns för ett område. När generalplaner görs upp behöver man beakta bland annat landskapet, naturvärdena och förutsättningarna för näringsidkande.

I den här broschyren presenteras metoder för hur landskapsvärden kan beaktas så att det gagnar kommunen, markägaren och aktörerna. Metoderna som beskrivs är samarbete, växelverkan och avtal. Metoderna kan användas redan innan planläggningsprocessen inleds eller medan den pågår.

Broschyren går inte in på vilka effekter olika skogsbruksmetoder har på landskapet, eftersom dessa varierar från fall till fall. Skogsbruksmetodernas påverkan på landskapsvärdena ska också bedömas från fall till fall så att områdets särdrag tas i beaktande.

Landskapet är i ständig förändring

Landskapet har under tidens gång formats av olika tidsåldrar och kulturer, och av naturens egna mekanismer. Landskapet förändras hela tiden. Föränderligheten är bra att ta i beaktande när man identifierar landskapsvärden, planerar hur områden ska användas och sätter upp mål.

Vi alla upplever förändringar i landskapet på olika sätt och förhåller oss individuellt till dem. Vi kan ha svårare att acceptera förändringar i ett landskap som vi upplever som värdefullt. Det kan vara lättare att acceptera förändringen om vi känner till orsakerna till den.

I skogen består landskapet av skogsfigurer i olika utvecklingsstadier. Förändringar som sker i landskapet vid skogsbruksåtgärder i enskilda skogsområden är tillfälliga och en del av en större helhet av skogsfigurer.

Olika slags skogsfigurer gör landskapet mångsidigt och omväxlande. När man ser på landskapet vid en viss tidpunkt bör man tänka på historien som format skogen till vad den är i dag, hur skogen används, kommande motiv att använda skogen, skogens synlighet och hur stort intresset för skogen är.

Ändringen av markanvändnings- och bygglagen

Innan markanvändnings- och bygglagen ändrades år 2017 fanns det en möjlighet att i planläggningen av motiverade skäl införa åtgärdsbegränsning för trädfällning i jord- och skogsbruksdominerade områden för att trygga landskapsvärden.

Åtgärdsbegränsningarna innebar i allmänhet begränsningar av användningen av skog och därmed också ekonomiska konsekvenser för markägarna. Det kunde bli ekonomiska konsekvenser också för kommunerna. Det går att ta hänsyn till landskapsvärdena i skogsområden också utan åtgärdsbegränsningar i generalplanerna.

Nya sätt att arbeta för hänsyn till skogens landskapsvärden

På de följande sidorna presenteras olika sätt att främja hänsyn till skogens landskapsvärden genom samarbete, växelverkan och avtal. Presentationerna har sammanställts utifrån intervjuer med experter och diskussioner vid workshoppar och utbildningsevenemang.

Samarbete för och hänsyn till landskapet

Samarbete och växelverkan är tillvägagångssätt som beaktar olika parter mål för användningen av områden och gör det möjligt att sammanjämka de olika målen. På så sätt kan man uppnå också landskapsmässiga mål.

Ökad medvetenhet hjälper parterna att förstå förhållandet mellan skogsvård och landskap. På skogsbruksområden beaktas landskapsvärdena genom god skogsvård.

Genom samarbete och växelverkan kan man ta hänsyn till landskapsvärden på ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart sätt.

Det är viktigt att kommunen, skogsbranschens aktörer och skogsägarna samarbetar för att identifiera landskapsvärdena och hitta lämpliga lösningar.

I praktiken har man ökat samarbetet och växelverkan i generalplansprocessen till exempel genom fälttextkursioner där man berättat om hur landskapsvärden beaktas i det praktiska skogsbruket.

Beaktande av landskapsvärden, steg för steg

När man tryggar och främjar landskapsvärden genom samarbete och växelverkan samlar man alla berörda parter. De berörda parterna kan vara till exempel kommuner, markägare och aktörer inom skogsbranschen samt vid behov andra intressegrupper, till exempel inom turistbranschen.

Ämnen att fundera på tillsammans är till exempel: landskapsutredningar, bedömning av konsekvenserna av skogsbruksåtgärder, landskapsmässiga mål för området och principer för hur landskapet ska beaktas, sociala och ekonomiska konsekvenser av landskapshänsynen och en uppskattning av hur kostnaderna fördelas.

I dialogen är det viktigt att parterna beaktas som jämlika och att diskussionen är öppen och bygger på förtroende. Till slut identifierar och föreslår man ett redskap för att beakta landskapsvärdena.

Gemensamma diskussioner om landskapsvärden och hänsyn till dem gör att man bättre kan nå de mål som satts för användningen av områdena.

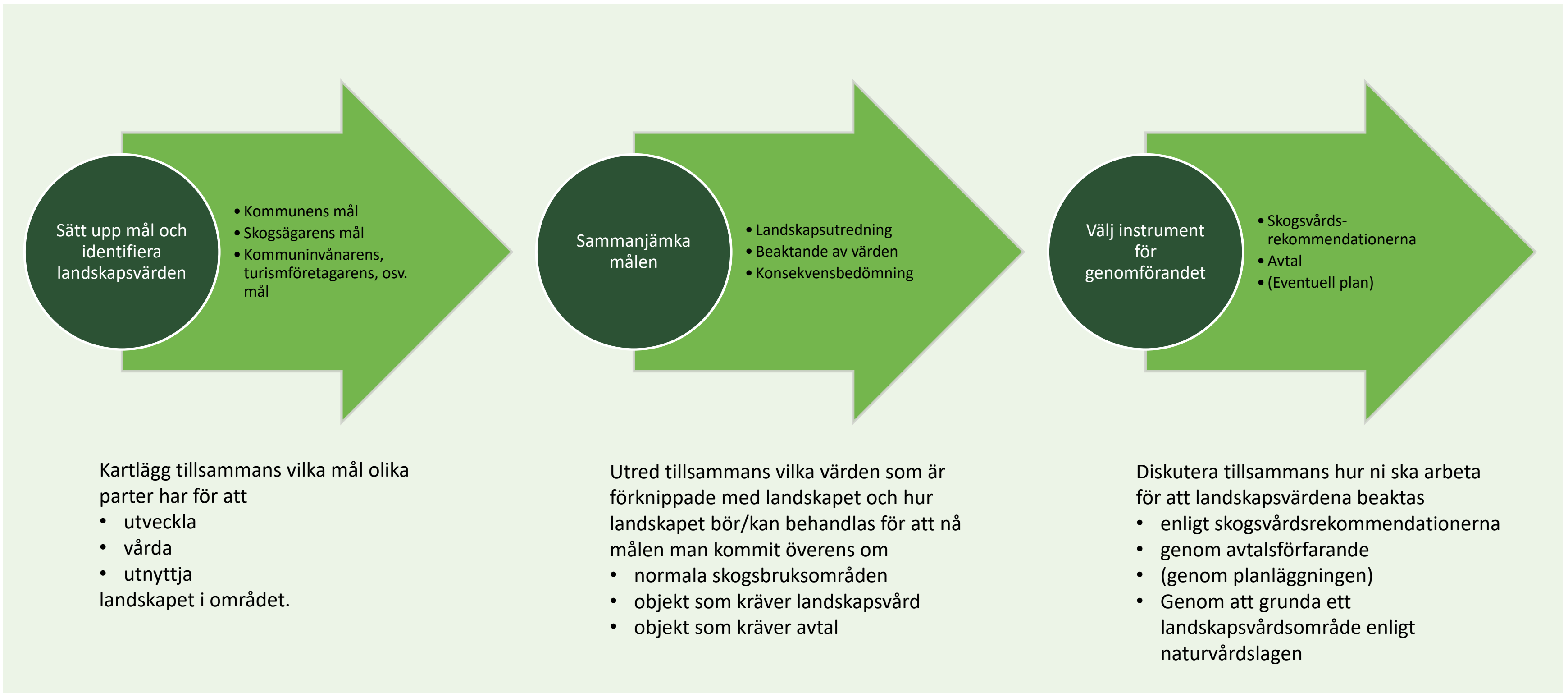
Det är också viktigt att uppskatta följderna av landskapshänsynen, till exempel kostnaderna då den ekonomiska användningen begränsas.

När landskapsutredningarna är gjorda och landskapsvärdena identifierade beslutar man vilka metoder som ska användas för att ta landskapet i beaktande.

Det är viktigt att sociala och ekonomiska omständigheter erkänns tillsammans med de landskapsmässiga målen. På så sätt når man hållbara lösningar.

Beaktande av landskapsvärden, steg för steg

Identifiera och kombinera mål och landskapsvärden

Kommunens, invånarnas, markägarnas och skogsnäringens mål för områdesanvändningen kan sammanjämkas, också när det gäller landskapet. Olika parter kan ha olika mål, men dessa behöver inte stå i konflikt med varandra. Det är viktigt att informera de andra parterna om sina mål, så att de kan ta hänsyn till dem.

När man berättar om sina mål ökar samförståndet och acceptansen. Samarbete och kontakt mellan parterna är att rekommendera för att man ska nå ett balanserat resultat som alla kan godta.

Arbetet med sammanjämkningen bör vara målinriktat och kontinuerligt. Vid behov kan man dra nytta av arbetet också i planeringsprocessen. När man gör de utredningar som krävs är det bra att involvera skogsbranschens aktörer och markägare till exempel genom styrgrupper.

Kommunernas markägande stöder huvudsakligen bygg-, näringslivs- och rekreationsbehov. Skogsbruket och skogens landskapsvärden kan vara viktiga faktorer för kommunens livskraft, och det är möjligt att nå flera mål parallellt.

Skogsägarna har mycket mångsidiga mål för användningen av sina skogar. Ekonomiskt lönsamt skogsbruk är ett viktigt mål för de flesta.

Men det kan också finnas andra mål som skogsägaren beaktar i planeringen av skogsbruksåtgärder. Oftast har skogsägarna landskapsmässiga mål för områden som är viktiga för dem själva.

A photograph of two skiers in a snowy forest. The skier in the foreground is wearing a red jacket, green pants, and a yellow helmet, with a large backpack. The skier in the background is wearing a green jacket, black pants, and a red helmet. They are both using ski poles and are in a snowy, wooded area with many trees covered in snow. A large, snow-covered tree trunk is visible on the left side of the image.

**Utöver
näringsmöjligheter och
virkesproduktion bjuder
skogen på rekreation
genom allemansrätten och
är inte minst en viktig del
av det finländska
landskapet.**

Skogsbruket och landskapet

Som en del av skötseln av ekonomiskogen kan markägaren, planeraren och verkställaren tillsammans fundera på hur åtgärderna inverkar på landskapet och hur effekterna på landskapet ska tas i beaktande.

Planeraren och verkställaren kan ge information till markägaren om hur man tar hänsyn till landskapet.

Från fall till fall kan man till exempel fundera på om skogsbruksåtgärder som följer skogsvårdsrekommendationerna är nog för att beakta landskapsvärdena i jord- och skogsbruksdominerade områden eller om det därutöver behövs särskilda åtgärder.

Avtal för att värna om landskapet

Det har utvecklats olika avtal för att trygga landskapsvärden i ekonomiskog. Avtalen bygger på frivillighet. I avtalsmodellerna är avtalsparterna markägaren och den part som är intresserad av att trygga eller främja landskapsvärdena.

Till exempel kommunen och markägaren kan avtala om att bevara landskapsvärdena i ett visst område. Avtal mellan kommuner och markägare har ingåtts närmast om rekreationsrutter.

Avtal kan användas också på andra områden. Genom frivilliga avtal kan man fördjupa och rikta värnandet om landskapet mer exakt, också vad gäller de ekonomiska värdena.

Det finns flera avtalsmodeller att välja mellan. Parterna gör klokt i att förutse konsekvenserna av verksamheten och diskutera och komma överens om tillvägagångssätten tillräckligt exakt.

Avtal kan ingås om till exempel följande:

- Hur avverkningar ska genomföras
- Att ett visst trädslag eller blandskog ska gynnas
- Att området ska bevaras öppet
- Att den fria sikten ska bevaras/öppnas till exempel mot ett vattendrag
- Underhåll av en friluftsled och skötsel av kantskogen
- Landgångs- och brasplatser och skötsel av deras omgivning

Avtalsmodeller

Finlands skogscentral har i projektet *Metsämaisema mieleiseksi* utvecklat en avtalsbotten för landskapshyra. När man hyr ett landskap kommer man överens om hur skogen ska behandlas under avtalsperioden.

Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC och Suomen Latu har skapat ett modellavtal för grundande av friluftsleder.

Dessutom har man vid MTK skapat en handlingsmodell för att sammanjämka markägarens och andras behov och intressen när det gäller ett områdes rekreationsvärden.

Läs mer om avtalsmodellerna och principerna för prissättningen

- [Broschyren Miten sovin metsäympäristön hyödyntämisestä?](#)
- [Yrittäjien väliset sopimukset ekosysteemipalveluperusteisissa tuotteissa](#)
- [Virkistysarvokauppa -malli](#)
- [Sopimus maisemanvuokrauksesta](#)
- [Avtal om anläggande av friluftsled](#)

Kostnader för landskapshänsynen

Kommunen, kommuninvånarna och till exempel turisterna har nytta av att skogens landskapsvärden främjas och tryggas. Genom allemansrätten kan alla njuta av landskapet utan att betala för det.

För skogsägaren kan hänsynen till landskapet leda till ekonomiska konsekvenser. Detta påverkar skogsägarens beslutsfattande. Landskapshänsyn kan innebära att skogsägaren är tvungen att kompromissa mellan landskapet och ekonomin. Åtgärder som skulle vara bra för landskapsvärdena kan bli ogjorda om de är ekonomiskt olönsamma för skogsägaren.

Det är viktigt att kostnaderna för landskapshänsynen i fortsättningen fördelas jämnt mellan dem som har nytta av landskapet.

Handböcker om landskapshänsyn i skogsbruket

Effekterna av skogsbruksåtgärder upplevs på olika sätt av olika människor. Åtgärdernas påverkan och olika möjligheter att ta hänsyn till landskapet tas upp i flera olika handböcker och broschyrer. Dessa kan användas som hjälpmedel också när man planerar och genomför gott samarbete, växelverkan och avtal.

I skogsvårdsrekommendationerna har olika åtgärders effekter på ekonomin, landskapet och den biologiska mångfalden beskrivits mer än tidigare. I rekommendationerna beskrivs hur åtgärderna inverkar på landskapsbilden och hur olika användningsändamål kan sammanjämkas. Skogen kan skötas på ett sätt som är ekonomiskt lönsamt men också tar hänsyn till landskapet.

Landskapsvärden och landskapsvård i skogsbrukshandböcker

- Skogsvårdsrekommendationerna (Råd i god skogsvård)
- handboken Talousmetsät soveltuvat maisemaan
- Luonnon- ja maisemanhoitoa taidolla
- Kukaniitty- mäntymetsä ja hiekkaranta
- broschyren Nylands landsbygdslandskap
- LANDSKAP - Guide för planering av markanvändning på värdefulla landskapsområden

Om projektet Skogar och planläggning

Projektet genomfördes i samarbete mellan Tapio Ab, Finlands skogscentral och MTK rf. Linnunmaa Oy och FCG Planering och teknik Ab gjorde separata expertutredningar.

Förutom den här broschyren producerades broschyren Förenklad tillståndsprocess för miljöåtgärder.

I projektets styrgrupp deltog Jord- och skogsbruksministeriet, Miljöministeriet, Finlands kommunförbund, Esbo stad, Lahtis stad, Borgå stad, Finlands skogscentral, Skogsindustrin rf, Forststyrelsen Skogsbruk Ab, MTK rf och Tapio Ab.

I projektets workshoppar deltog experter från kommunerna Lahtis, Hyvinge, Heinola, Kuopio, Jyväskylä, Soini, Orimattila och Hollola, samt från Nylands förbund och Tavastlands och Sydöstra Finlands närings-, trafik- och miljöcentraler.

Den här broschyren kompletterar Tapios broschyrserie om sammanjämkning av planläggning och skogsbruk.

Broschyren Skogsägarens planläggningshjälp (Tenhola et al. red. 2016)

Broschyren Kaavoituksen metsäapu (Tenhola et al. red. 2018)

Broschyren Förenklad tillståndsprocess för miljöåtgärder (Salmi et al. red. 2020)

Rekommenderat sätt att hänvisa:

Salmi, M., Matila, A., & Tenhola, T. (red.). 2020. Nya sätt att främja landskapshänsyn i skogsbruksområden. Tapio Ab.

ISBN 978-952-5632-87-3

ISSN 2342-804X(pdf)

Foton: pärmen, s. 2, 3, 5, 11, 14, 15 Sami Karppinen, s. 6 Mika Salmi, s. 10 Jaakko Posti/Saariselän Keskusvaraamo, s. 16 Kimmo Rampanen/Vastavalo.

Tapio Ab ger inte användaren några garantier för att informationen i broschyren är uppdaterad, felfri eller användbar för ett visst specifikt ändamål. Tapio Ab garanterar heller inte på något sätt användaren att ett visst eller önskat resultat nås under alla omständigheter. Tapio Ab ansvarar inte för utgifter, förluster eller skada som användning av den här broschyren eventuellt orsakar för användaren.

